

Ομιλία της Αντιπροέδρου του Συμβουλίου της Επικρατείας κ. Αικατερίνης Σακελλαροπούλου στην εκδήλωση προς τιμή των 40 ετών λειτουργίας της Ένωσης Διοικητικών Δικαστών

Η συνταγματική διάσταση των δικαστικών ενώσεων¹

Μέχρι το Σύνταγμα 1975

Τον Ιανουάριο του 1958 ιδρύθηκε δικαστικό σωματείο με την επωνυμία «Ένωσις Ελλήνων Δικαστών και Εισαγγελέων» από δικαστές που υπηρετούσαν στο Εφετείο και την Εισαγγελία Εφετών Αθηνών. Καταστατικοί σκοποί του η διασφάλιση της ανεξαρτησίας της δικαστικής εξουσίας, η εξύψωση της θέσης των δικαστών, η βελτίωση της δικαστηριακής οργάνωσης για την καλύτερη απονομή της δικαιοσύνης, η επιστημονική συμβολή στην βελτίωση της νομολογίας και η επικοινωνία και συνεργασία με ομοειδείς οργανώσεις δικαστικών λειτουργών της αλλοδαπής. Η Ένωση δεν είχε πολιτικό ή συνδικαλιστικό χαρακτήρα. Την ίδια χρονιά η Ένωση έγινε δεκτή στο ΔΣ της Διεθνούς Ενώσεως Δικαστών².

Τον Ιανουάριο του 1960 εκλέχθηκε νέο ΔΣ, με πρόεδρο τον αρεοπαγίτη Αντώνιο Φλώρο. Την ίδια χρονιά εκδόθηκε το επιστημονικό περιοδικό της Ένωσης «Ελληνική Δικαιοσύνη». Την περίοδο εκείνη νομοθετική ρύθμιση για την αντιμετώπιση ελλείψεων στη στελέχωση της πολιτικής και ποινικής δικαιοσύνης³ προκάλεσε αντιδράσεις από την Ένωση, που έθεσε θέμα παραβίασης του Συντάγματος. Τα πράγματα οξύνθηκαν και, ενόψει της σύγκλησης έκτακτης ΓΣ της Ένωσης, η Ολομέλεια του ΑΠ αποφάσισε ότι η Ένωση πρέπει να περιορισθεί στην ανάπτυξη καθαρώς επιστημονικών θεμάτων και απηύθηνε σύσταση στα μέλη του ΑΠ να μην μετέχουν σε αυτή.

¹ Ομιλία που εκφωνήθηκε σε εκδήλωση που διοργάνωσε η Ένωση Διοικητικών Δικαστών, με την ευκαιρία της συμπλήρωσης 40 χρόνων από την ίδρυσή της, στο Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο, στις 9.12.2017.

² Πληροφορίες από την ιστοσελίδα της Ένωσης Δικαστών και Εισαγγελέων Ιστορικό που επιμελήθηκε η δικηγόρος Θεοδώρα Ντάλλη.

Μετά την απόφαση αυτή της Ολομέλειας του ΑΠ, η έκτακτη ΓΣ της Ένωσης ματαιώθηκε. Κριτική στην απόφαση του ΑΠ διατύπωσε, με άρθρο του στην «Ελληνική Δικαιοσύνη» λίγες μέρες μετά, ο Α. Φλώρος⁴. Το άρθρο αυτό προκάλεσε τη θετική παρέμβαση πέντε πρώην Υπουργών Δικαιοσύνης, καθώς και ανακοίνωση του αρχηγού της Ένωσης Κέντρου Γ. Παπανδρέου, στην οποία τονίζεται ότι *«όλοι ανεξαιρέτως οι πολίτες της ελληνικής δημοκρατίας, εις τους οποίους περιλαμβάνονται και οι δικασταί, έχουν το δικαίωμα και της οργανώσεως και της ελευθέρας διαδηλώσεως της γνώμης των»*.

Με εγκύκλιο του τότε εισαγγελέα ΑΠ Κ. Κόλλια, η Ένωση καταγγέλθηκε ότι εκτέθηκε σε συνδικαλιστικούς σκοπούς και, μετά από αδιέξοδες διαδικασίες ανάδειξης ΔΣ, οδηγήθηκε σε αδρανοποίηση.

Με την ΚΔ' Συντακτική Πράξη της 28.5.1968 *«Περί εξυγιάνσεως της τακτικής δικαιοσύνης»* ανεστάλη για τρεις ημέρες η ισοβιότητα των δικαστικών λειτουργών και η μονιμότητα εισαγγελέων και ειρηνοδικών. Το Υπουργικό Συμβούλιο, μετά από εισήγηση του Υπουργού Δικαιοσύνης και εν ενεργεία αρεοπαγίτη Κ. Καλαμποκιά, αποφάσισε την απόλυση τριάντα δικαστικών και εισαγγελικών λειτουργών, πέντε από τους οποίους απολύθηκαν, εκτός των άλλων, και για τον διακεκριμένο λόγο της συνδικαλιστικής δράσης τους. Το ΣτΕ, στο οποίο προσέφυγαν οι απολυθέντες, αρχικά μεν, δικάζοντας την αίτηση ακυρώσεως του Α. Φλώρου, την απέρριψε, με τη σκέψη ότι η σχετική πράξη δεν έφερε τον χαρακτήρα πειθαρχικής ποινής αλλά διοικητικού μέτρου⁵. Στη συνέχεια όμως, ενόψει και της άρνησης του Υπουργού Δικαιοσύνης να διορίσει απολυθέντα δικαστή ως δικηγόρο, το ΣτΕ μετέβαλε τη νομολογία του και δέχθηκε ότι οι πράξεις απόλυσης ήταν μη νόμιμες και έπρεπε να ακυρωθούν, για τον λόγο ότι οι απολυθέντες δεν είχαν κληθεί σε

³ Ν. 4126/1960, με τον οποίον μειώνονται τα προσόντα εισαγωγής και διπλασιάζεται ο χρόνος παραμονής σε καθεστώς δοκίμου.

⁴ Για το δημοσίευμα αυτό επιβλήθηκε στον Α. Φλώρο ποινή 15νθήμερης προσωρινής παύσης για ανάρμοστη συμπεριφορά. Αίτηση ακυρώσεως κατά της αποφάσεως αυτής απορρίφθηκε με την 1966/1962 απόφαση Ολ. ΣτΕ.

⁵ ΣτΕ Ολ 503/1969.

προηγούμενη ακρόαση⁶. Οι εξελίξεις που ακολούθησαν υπήρξαν δραματικές και ιδιαίτερα σημαντικές για την ιστορία της ελληνικής Δικαιοσύνης. Ένας από τους αιτούντες, ο εισαγγελέας Αλ. Φλώρος, καθώς και οι δικηγόροι του Γ. Μαγκάκης, Θ. Ζούκας και Ε. Γιαννόπουλος, εκτοπίστηκαν. Δύο μέρες μετά τη δημοσίευση των ακυρωτικών αποφάσεων, δημοσιεύθηκε το διάταγμα αποδοχής της παραίτησης του προέδρου του ΣτΕ Μιχαήλ Στασινοπούλου που ποτέ δεν είχε υποβληθεί και στη συνέχεια παραιτήθηκαν ένας αντιπρόεδρος και επτά σύμβουλοι σε ένδειξη συμπαράστασης στον πρόεδρο του Δικαστηρίου.

Αξίζει να μνημονευθεί απόφαση του πρωτοδίκη Χανίων Νικ. Γεωργίλη, με την οποία κρίθηκε, με αφορμή τροχαία παράβαση του απολυθέντος δικαστή Γ. Ξενάκη, ότι η ειδική δωσιδικία αφορά στην ιδιότητα του δικαστικού λειτουργού, ανεξαρτήτως αν αυτός ασκεί πράγματι τα καθήκοντά του, και αυτό παρά το ότι με το ν.δ. 228/1969 οι πιο πάνω αποφάσεις του ΣτΕ είχαν καταστεί ανυπόστατες⁷. Με την ίδια απόφαση κρίθηκε ότι το Δικαστήριο υποχρεούται να μην εφαρμόσει το ως άνω διάταγμα, με το οποίο κηρύσσονται ανυπόστατες αποφάσεις οργάνων της δικαστικής εξουσίας καταλύοντας το δεδικασμένο που απορρέει από αμετάκλητες δικαστικές αποφάσεις, για τον λόγο ότι αυτό δεν ευρίσκεται σε αρμονία με τις συνταγματικές αρχές της διακρίσεως των εξουσιών και της ανεξαρτησίας της δικαστικής εξουσίας.

Σύνταγμα 1975

Στις συζητήσεις που προηγήθηκαν της ψήφισης του Συντάγματος του 1975 υποστηρίχθηκε ότι επιβάλλεται η ανασυγκρότηση της ένωσης για το συμφέρον της Δικαιοσύνης: «... *Πρόταση της Συνταγματικής Επιτροπής να οργανούνται οι δικασταί εις σωματεία άνευ περιορισμού ... έγινε δεκτόν να οργανωθούν εις ένα σωματείο, διά να αναβιώση η παλαιά Ένωσις Δικαστών και Εισαγγελέων, η οποία υπήρξε στόχος της Δικαστικής Χούντας ... Ανασυγκρότησις της ενώσεως, διά να υπάρξη υπεύθυνη επαφή της ηγεσίας της Δικαιοσύνης με το Σώμα των δικαστικών λειτουργών για τα θέματα του*

⁶ ΣτΕ Ολ 1811-31/1969.

⁷ Μονομελές Πλημμελειοδικείο Χανίων 2566/1970. Η απόφαση αυτή αναιρέθηκε με τις 489 και 496/1970 αποφάσεις ΑΠ.

Δικαστικού Σώματος, για οποιοδήποτε άλλο πρόβλημα γενικωτέρου ενδιαφέροντος, για το οποίο πρέπει να υπάρξει και η γνώμη και η θέση του Δικαστικού Σώματος ...» (Απ. Κακλαμάνης)⁸.

«... Όχι καθαρά επαγγελματικό αλλά ένα επιστημονικό σωματείο που θα επιδιώξει βελτίωση της θέσεως του κλάδου του για να αυξηθεί και το κύρος του και να κατοχυρωθεί, αλλά ταυτοχρόνως θα εξυψώσει και τα πνευματικά και επιστημονικά του ενδιαφέροντα μέσα σε νόμιμα όρια. Έχουμε την ασφαλιστική δικλείδα του νόμου ...» (Γ.Α. Μαγκάκης)⁹.

«... Πολλαπλά ωφέλησε η Ένωση Δικαστών και Εισαγγελέων τη Δικαιοσύνη, όχι όμως αυτούς οι οποίοι την αποτελούσαν, διότι αυτούς οι οποίοι ανήκαν εις αυτήν τους κατέστρεψε. Το πλείστον των απολυθέντων με την ΚΔ' Συντακτική Πράξη ήσαν μέλη της διοικήσεως της Ενώσεως. Θέλω μίαν Ένωσιν διά να έχη σοβαρότητα ...» (Γ.Β. Μαγκάκης)¹⁰.

«... μίαν ένωσιν κατά κλάδον ...» (Γ. Σταμάτης)¹¹.

«Επιβάλλεται να επιτρέψωμεν την σωματειακήν οργάνωσιν εις τους δικαστάς... να είναι ανάλογη με τους Δικηγορικούς Συλλόγους, να ασκή και πειθαρχικήν εξουσίαν επί των δικαστών ... Η σωματειακή οργάνωσις θα βοηθήση το κύρος και το γόητρον, την ανεξαρτησία του δικαστού ...» (Ν. Αλαβάνος)¹².

Κατόπιν τούτων, ψηφίσθηκε η διάταξη του άρθρου 89 παρ. 5 του Συντάγματος, στην οποία ορίζεται ότι «Επιτρέπεται η συγκρότηση ένωσης δικαστικών λειτουργών, όπως νόμος ορίζει».

Στις αρχές του 1976 αναβίωσε η «Ένωσις Ελλήνων Δικαστών και Εισαγγελέων», η οποία αποφάσισε να ξεκινήσει τις προσπάθειες για την ψήφιση ειδικού μισθολογίου των δικαστικών λειτουργών, σύμφωνα με τη σχετική πρόβλεψη του άρθρου 88 παρ. 2 του Συντάγματος. Το 1982 το

⁸ Επίσημα πρακτικά Ολομέλειας Βουλής ΠΑ' 10.5.1975, σελ. 653.

⁹ ο.π. σελ. 655.

¹⁰ ο.π. σελ. 660.

¹¹ ο.π. σελ. 660.

σωματείο μετονομάστηκε σε «Ένωση Δικαστών και Εισαγγελέων» και στο τροποποιημένο καταστατικό τονίσθηκε ότι η ένωση παραμένει αδέσμευτη από τη Διοίκηση και από κάθε πολιτική επιρροή, ενώ απαλείφθηκε ο μη συνδικαλιστικός χαρακτήρας του σωματείου.

Τον Νοέμβριο του 1976 ιδρύθηκε η «Ένωση Διοικητικών Δικαστών» και το 1979 η «Ένωση Δικαστικών Λειτουργών του Συμβουλίου της Επικρατείας». Ακολούθησε η ίδρυση και άλλων δικαστικών ενώσεων.

Σήμερα δεν αμφισβητείται ο συνδικαλιστικός χαρακτήρας των δικαστικών ενώσεων αλλά διαφοροποιείται το εύρος της δράσης τους ανάλογα με τους θεσμικούς περιορισμούς. Η εξέλιξη του ρόλου των δικαστικών ενώσεων συνδέεται στενά με τον ρόλο των ίδιων των δικαστικών λειτουργών σε κάθε χώρα. Σε περιόδους αυταρχικών καθεστώτων ο ρόλος των δικαστικών λειτουργών υποβαθμίζεται, ενώ όταν ενισχύεται η ανεξαρτησία της Δικαιοσύνης οι δικαστικές ενώσεις δραστηριοποιούνται παράλληλα με τον εκδημοκρατισμό της λειτουργίας της Δικαιοσύνης. Από την περίοδο της ανόδου του ναζισμού στη Γερμανία μέχρι το σημερινό καθεστώς στην Τουρκία εμφανίζονται φαινόμενα διώξεως δικαστικών λειτουργών, προεχόντως όσων έχουν δημόσιο ρόλο ή δραστηριοποιούνται σε οργανώσεις.

Διεθνές τοπίο

Σε διεθνές επίπεδο, λειτουργεί από το 1953 η «Διεθνής Ένωση Δικαστών», επαγγελματική οργάνωση με βασικό καταστατικό σκοπό την προάσπιση της δικαστικής ανεξαρτησίας, και από το 1987 η «MEDEL», ευρωπαϊκή οργάνωση δικαστών για τη δημοκρατία και τις ελευθερίες.

Το 7^ο συνέδριο του ΟΗΕ για την Πρόληψη του Εγκλήματος και την Μεταχείριση των Εγκληματιών, που πραγματοποιήθηκε στο Μιλάνο το 1985, υιοθέτησε τις θεμελιώδεις αρχές για την ανεξαρτησία της Δικαιοσύνης. Το κείμενο αυτό ορίζει ότι οι δικαστές είναι ελεύθεροι να ιδρύουν ενώσεις ή άλλες οργανώσεις και να προσχωρούν σε αυτές προκειμένου να υπερασπίζονται τα

συμφέροντά τους, να προάγουν την επαγγελματική τους κατάρτιση και να προστατεύουν την ανεξαρτησία της Δικαιοσύνης¹³.

Στη Γερμανία ο νόμος επιτρέπει στους δικαστές να συμμετέχουν στην πολιτική ζωή και να εκφράζουν πολιτικές απόψεις, εφόσον δεν τίθεται υπό αμφισβήτηση η ανεξαρτησία και αμεροληψία τους.

Στη Γαλλία, μετά τα γεγονότα του Μαΐου του 1968, ιδρύεται το «*Syndicat de la Magistrature*» για να αναδείξει τη νέα ταυτότητα του δικαστικού σώματος σε ένα κράτος δικαίου, με άνοιγμα της Δικαιοσύνης στην κοινωνία και συνεργασία με άλλους φορείς και τον τύπο. Τα σωματεία δικαστών συνδέονται ευθέως με πολιτικούς χώρους, ο δικαστικός συνδικαλισμός είναι αποδεκτός από το κοινωνικό σύνολο και οι αποδοχές και συντάξεις των δικαστικών λειτουργών είναι υψηλότερες από τα ανώτερα στελέχη της δημόσιας Διοίκησης. Ο Χάρτης Δεοντολογίας των μελών της διοικητικής δικαιοσύνης, που συνέταξε το *Conseil d'Etat*, προβλέπει ότι τα μέλη της, που έχουν το δικαίωμα του συνδικαλίζεσθαι, έχουν καθήκον αυτοσυγκράτησης και στη δημόσια έκφραση γνώμης δεν πρέπει να χρησιμοποιούν τη δικαστική τους ιδιότητα. Στον Κώδικα Δεοντολογίας, που συνέταξε το Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο, ορίζεται ότι ο δικαστής, όταν εκφράζεται δημόσια, προσέχει ώστε να μην τεθεί σε αμφιβολία η εικόνα της αμερόληπτης δικαιοσύνης, η οποία είναι αναγκαία ώστε να διατηρείται η εμπιστοσύνη της κοινωνίας σε αυτή. Ορίζεται επίσης ότι ο δικαστής, που κάνει χρήση του συνδικαλιστικού δικαιώματος, εκφράζεται ελεύθερα στα πλαίσια αυτά.

Στην Αγγλία, ο Οδηγός Δικαστικής Συμπεριφοράς ορίζει ότι ο δικαστής, όπως κάθε άλλος πολίτης, έχει δικαίωμα να εκφράζει ελεύθερα τη γνώμη και τις πεποιθήσεις του και να μετέχει σε ενώσεις, πρέπει όμως να εξασκεί τα δικαιώματα αυτά με τρόπο ώστε να διατηρεί το κύρος του δικαστικού λειτουργήματος και την αμεροληψία και ανεξαρτησία της Δικαιοσύνης.

¹³ Εταιρεία Ελλήνων Δικαστικών Λειτουργών για τη Δημοκρατία και τις Ελευθερίες: Θεσμικές και άλλες δυσχέρειες για τη διαμόρφωση του ελεύθερου φρονήματος του δικαστικού λειτουργού, εκδ. Νέα Σύνορα.

Πρόσφατα, το βραβείο Βάσλαβ Χάβελ για τα ανθρώπινα δικαιώματα απονεμήθηκε στον Μουράτ Αρσλάν, πρόεδρο της Ανεξάρτητης Ένωσης Τούρκων Δικαστών, ο οποίος είναι στη φυλακή από τον Οκτώβριο του 2016.

Ρόλος των ενώσεων

Η θέση και ο ρόλος των δικαστικών ενώσεων συνδέονται με το επίπεδο θεσμικών εγγυήσεων της Δικαιοσύνης. Προτεραιότητά τους πρέπει να είναι η διασφάλιση του κύρους του λειτουργήματος και της προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας των δικαστών. Στη χώρα μας οι θεσμικές εγγυήσεις βρίσκονται σε επαρκές πανευρωπαϊκά επίπεδο. Εκτός από την συνταγματική διάταξη για την κατοχύρωση των δικαστικών ενώσεων, κρίσιμες είναι οι διατάξεις του άρθρου 23 παρ. 2, σύμφωνα με την οποία *«Απαγορεύεται η απεργία με οποιαδήποτε μορφή στους δικαστικούς λειτουργούς»* και του άρθρου 29 παρ 3, σύμφωνα με την οποία *«Απαγορεύονται απολύτως οι οποιασδήποτε μορφής εκδηλώσεις υπέρ ή κατά πολιτικού κόμματος στους δικαστικούς λειτουργούς»*. Εξάλλου, από τον *«Κώδικα Οργανισμού Δικαστηρίων και κατάστασης Δικαστικών Λειτουργιών»*¹⁴ συνάγονται υποχρεώσεις των δικαστικών λειτουργών, ενώ προβλέπεται ρητά ότι δεν αποτελούν πειθαρχικό παράπτωμα (α) η δημόσια έκφραση γνώμης, εκτός αν γίνεται με προφανή σκοπό τη μείωση του κύρους της Δικαιοσύνης ή υπέρ ή κατά ορισμένου κόμματος ή άλλης πολιτικής οργάνωσης και (β) η συμμετοχή και ανάπτυξη δραστηριότητας στις αναγνωρισμένες ενώσεις δικαστών ή άλλα σωματεία και η έκφραση γνώμης και κριτικής άποψης που γίνεται στα πλαίσια της συμμετοχής σε ένωση δικαστικών λειτουργών¹⁵.

Προνομιακό πεδίο δράσης των δικαστικών ενώσεων αποτελούν η υπεράσπιση της ανεξαρτησίας της Δικαιοσύνης ως θεσμού και της προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας των δικαστών.

Η προβλεπόμενη από το Σύνταγμα δυνατότητα των δικαστών να μετέχουν σε ενώσεις που εκπροσωπούν τα συμφέροντά τους πρέπει να αντιμετωπίζεται στο πλαίσιο του συνόλου των εγγυήσεων και περιορισμών

¹⁴ Ν. 1756/1988, Α' 35.

¹⁵ Άρθρο 91 παρ. 4.

που ισχύουν για τους δικαστικούς λειτουργούς, ώστε να μην υπονομεύεται το κύρος του λειτουργήματός τους.

Η έγκαιρη και αποτελεσματική απονομή της Δικαιοσύνης αποτελεί συστατικό στοιχείο κάθε σύγχρονου κράτους δικαίου. Αυτός πρέπει να είναι ο στόχος κάθε επιμέρους δικαστικού λειτουργού, καθώς και της συλλογικής του εκπροσώπησης. Στο πλαίσιο αυτό, οι Ενώσεις διαδραματίζουν ενεργό ρόλο, μετέχοντας στον διάλογο με τις άλλες εξουσίες έτσι ώστε οι νομοθετικές ρυθμίσεις και γενικότερα τα μέτρα που λαμβάνει η Πολιτεία να αποσκοπούν στην όσο το δυνατόν ορθολογική λειτουργία της Δικαιοσύνης, έννοια που είναι πολύ ευρύτερη από την απλή αύξηση των οργανικών θέσεων των δικαστών.

Η οικονομική ανεξαρτησία στον χώρο της Δικαιοσύνης αποτελεί ουσιώδες έρεισμα της λειτουργικής ανεξαρτησίας των δικαστικών λειτουργών και ενισχυτικό στοιχείο του ελεύθερου φρονήματός τους¹⁶. Η Ευρωπαϊκή Χάρτα για το Νομικό Καθεστώς των Δικαστών, η οποία εγκρίθηκε στο Στρασβούργο το 1998, ορίζει ότι *«Οι δικαστές που ασκούν δικαστικά καθήκοντα με επαγγελματική ιδιότητα δικαιούνται αποδοχές, το επίπεδο των οποίων καθορίζεται σε ύψος που τους προστατεύει από πιέσεις που έχουν στόχο να επηρεάζουν τις αποφάσεις τους και γενικά τη συμπεριφορά τους στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων τους, εξασθενίζοντας με αυτό τον τρόπο την ανεξαρτησία και την αμεροληψία τους. ... Ο νόμος διασφαλίζει ιδιαίτερα ότι οι δικαστές που έχουν φτάσει το νόμιμο όριο ηλικίας αποχώρησης από την δικαστική υπηρεσία, έχοντας επιτελέσει τα καθήκοντά τους για μια καθορισμένη περίοδο, λαμβάνουν σύνταξη αποχώρησης, το επίπεδο της οποίας πρέπει να είναι όσο το δυνατόν πλησιέστερα στο επίπεδο των τελευταίων τους αποδοχών ως δικαστών»*.

Σύμφωνα με το Ανώτατο Δικαστήριο των ΗΠΑ, οι διατάξεις του Συντάγματος για τις αποδοχές των δικαστών έχουν τεθεί για να ευνοήσουν όχι τους

¹⁶ Η οικονομική εξάρτηση των δικαστών, αλλά και η εν μέρει υπηρεσιακή εξάρτηση από την εκτελεστική εξουσία αποτελούν ευνοϊκούς όρους για ενδεχόμενη πολιτική τους εξάρτηση (Ι. Μανωλεδάκης, 7 θέσεις για το Δίκαιο και τη Δικαιοσύνη).

δικαστές ως άτομα αλλά το δημόσιο συμφέρον για μια ικανή και ανεξάρτητη δικαστική εξουσία¹⁷.

Γίνεται πολύς λόγος για την ενασχόληση των δικαστικών ενώσεων στη χώρα μας με μισθολογικά ζητήματα. Αυτό είναι αληθές, οφείλεται όμως στο ότι στις περισσότερες χώρες το ζήτημα αυτό έχει λυθεί από την Πολιτεία συναινετικά, με τρόπο ικανοποιητικό για το κύρος της δικαστικής εξουσίας.

Ως προς το ζήτημα των αποδοχών, διεθνώς υπάρχουν διαφορετικά συστήματα, λ.χ. εξατομίκευση των δικαστικών αποδοχών μέσω της αξιολόγησης του δικαστικού έργου. Πάγιο αίτημα των δικαστικών ενώσεων αποτελεί η πλήρης οικονομική αυτοδιαχείριση της Δικαιοσύνης.

Συχνά αμφισβητείται η κοινωνική νομιμοποίηση του δικαστικού σώματος, ιδίως ενόψει συγκεκριμένων αποφάσεων με μεγάλο κοινωνικό αντίκτυπο. Στον τομέα αυτό, μεγάλη σημασία έχουν η πειθώ και ο δημόσιος χαρακτήρας των δικαστικών αποφάσεων. Ο δικαστής αποτελεί μέρος του κοινωνικού συνόλου. Το κοινωνικό περιβάλλον, τα ΜΜΕ, η προσωπικότητα και οι πεποιθήσεις του, όπως και οι συνθήκες υπό τις οποίες ασκεί το λειτουργημά του, επηρεάζουν αναπόφευκτα το περιεχόμενο της δικαστικής κρίσης. Σε καμία όμως περίπτωση οι παράγοντες αυτοί δεν πρέπει να περιορίζουν την αμεροληψία του και τη δυνατότητά του να εκφέρει δίκαιη κρίση, κρίση δηλαδή σύμφωνη με τους ισχύοντες κανόνες δικαίου και όχι με την περιρρέουσα ατμόσφαιρα, όπως επιτάσσει το Σύνταγμα.

Γίνεται επίσης λόγος για τη σύγκρουση συγκεκριμένων δικαστικών αποφάσεων με το κοινό περί δικαίου αίσθημα. Πέραν των αυτονόητων κοινών αξιακών κωδίκων που επικρατούν σε κάθε κοινωνία σε δεδομένη ιστορική στιγμή, η σημερινή εποχή, όπου διαμορφώνεται ένα ιδιαίτερα σύνθετο περιβάλλον, απαιτεί ευελιξία και ποικιλότητα των απόψεων. Άλλωστε τα δικαιώματα ανήκουν και στις μειοψηφίες. Το «κοινό περί δικαίου αίσθημα», που μπορεί να είναι και αποτέλεσμα συγκεκριμένων επιρροών, είναι επικίνδυνη έννοια για να καθορίσει την έκβαση συγκεκριμένης δίκης, αφού

¹⁷ Κ. Κουσούλης, Οι Αποδοχές των Δικαστών ως Εγγύηση της Δικαστικής Ανεξαρτησίας και της Ποιότητας του Δικαιοδοτικού Έργου, εκδ. Α. Σάκκουλα.

μπορεί στην πραγματικότητα να δηλώνει επικράτηση των απόψεων της πλειοψηφίας σε θέματα, στα οποία όμως το δίκαιο έχει τεθεί για να προστατεύσει την διαφορετική έκφραση.

Ο δικαστής εκφράζει την κυρίαρχη αντίληψη περί του τι είναι δίκαιο, λειτουργώντας όμως ταυτόχρονα ως προστάτης και εγγυητής των δικαιωμάτων των πολιτών. Η δικαστική εξουσία, πέρα από τον εσωτερικό έλεγχο μέσω των ενδίκων μέσων, ελέγχεται κοινωνικά και πολιτικά με την κριτική των δικαστικών αποφάσεων. Η κριτική αυτή, η οποία μπορεί να είναι επιστημονική ή και πολιτική, αποτελεί ουσιώδες χαρακτηριστικό του δημοκρατικού πολιτεύματος και συμβάλλει στην βελτίωση της απονομής της Δικαιοσύνης. Για τον λόγο αυτό, πρέπει να γίνεται αποδεκτή τόσο από τους δικαστές όσο και από τις ενώσεις τους, οι οποίες, ελλείψει γραφείων τύπου των δικαστηρίων, είναι υποχρεωμένες σε κάποιες περιπτώσεις να καλύπτουν και τον ρόλο αυτό. Διαφορετική είναι η περίπτωση που υπό το ένδυμα της κριτικής υποκρύπτεται επίθεση κατά των δικαστών που εξέδωσαν μία μη αρεστή απόφαση. Το ζήτημα πάντως αυτό είναι εξαιρετικά λεπτό και η αντιμετώπισή του από τις ενώσεις πρέπει να γίνεται με ιδιαίτερη προσοχή, και πάντα στα πλαίσια της θεσμικής ψυχραιμίας και νηφαλιότητας που πρέπει να διέπουν κάθε αντίδραση των δικαστών.

Σε κάθε περίπτωση, η συναδελφική αλληλεγγύη δεν σημαίνει συγκάλυψη ακραία προβληματικών φαινομένων και συμπεριφορών, όπως μεγάλες καθυστερήσεις στην απονομή της δικαιοσύνης, δικαστές που δεν ανταποκρίνονται στον ρόλο τους ή προκλητικές αποφάσεις. Η δημόσια τοποθέτηση των δικαστικών ενώσεων σε τέτοιου είδους θέματα και η υπεράσπιση των εμπλεκόμενων δικαστικών λειτουργών όχι μόνο δεν προστατεύει το κύρος της Δικαιοσύνης αλλά το βλάπτει, αφού δίνει την εντύπωση όχι ότι η δικαστική εξουσία είναι ανεξάρτητη αλλά ότι είναι ανεξέλεγκτη.

Γενικότερα, στο ζήτημα της δημόσιας έκφρασης των δικαστικών ενώσεων, είναι αυτονόητο ότι τα θέματα που απασχολούν την κοινωνία απασχολούν και τους δικαστικούς λειτουργούς ως μέλη του κοινωνικού συνόλου. Παρεμβάσεις όμως που ξεφεύγουν από τον κύκλο των ζητημάτων

που αφορούν τη λειτουργία της Δικαιοσύνης και των δικαστικών λειτουργιών, ενόψει και των συνταγματικών περιορισμών για τους δικαστικούς λειτουργούς, πρέπει να γίνονται με την μεγαλύτερη δυνατή φειδώ. Οι δικαστικές ενώσεις πρέπει να εκφράζονται δημόσια όχι για να πουν κάτι αλλά γιατί αυτό που θα πουν έχει ειδική σημασία για τη Δικαιοσύνη και επομένως πρέπει να ακουσθεί. Αν, αντίθετα, οι δικαστικές ενώσεις θεωρούν καθήκον τους να εκφράζουν τη γνώμη τους για κάθε είδους θέμα που απασχολεί την κοινωνία, σταδιακά ο συνταγματικός τους ρόλος και η πειθώ που πρέπει να έχουν οι παρεμβάσεις τους θα εξασθενίσουν και, στα μάτια του κοινωνικού συνόλου, θα καταλήξουν να αποτελούν μία ακόμη συνδικαλιστική οργάνωση από τις τόσες που λειτουργούν στη χώρα μας.

Αποτίμηση έργου δικαστικών ενώσεων (1958-2017)

Έχουν ήδη περάσει σχεδόν 60 χρόνια από την ίδρυση της πρώτης δικαστικής ένωσης στη χώρα μας. Από την πρώτη εκείνη δύσκολη περίοδο, με τους ηρωικούς συναδέλφους που πήραν την πρωτοβουλία ίδρυσης σωματείου δικαστών, με αποτέλεσμα να υποστούν διώξεις και να απολυθούν από το Σώμα, μέχρι σήμερα, τα πράγματα, ευτυχώς, έχουν αλλάξει, ο ρόλος των ενώσεων ως διαύλων επικοινωνίας της Δικαιοσύνης όχι μόνο με τις άλλες δύο εξουσίες αλλά και με τους πολίτες είναι θεσμικά και κοινωνικά αναγνωρισμένος, οι ενώσεις διαθέτουν ισχυρή φωνή και η συμμετοχή των δικαστών σε αυτές δεν εγκυμονεί κινδύνους για την καριέρα τους. Στη σημερινή εποχή των μεγάλων συγκρούσεων όπου σε διεθνές επίπεδο έχει αναβαθμισθεί η σημασία της Δικαιοσύνης και των παρεμβάσεων που αυτή, ενόψει του ρόλου της, ασκεί στην κοινωνία, εμφανίζεται, παράλληλα, αμφισβήτηση της δικαστικής λειτουργίας (Αμερική, Γαλλία, Ουγγαρία, Πολωνία, Τουρκία) αλλά και των ατομικών ελευθεριών. Στη συγκυρία αυτή αναδεικνύεται η αυξανόμενη σημασία του ρόλου και της παρέμβασης των δικαστικών ενώσεων, προκειμένου αυτές να διαφυλάξουν το κύρος της Δικαιοσύνης και την ανεξαρτησία των λειτουργιών της, προς όφελος, πάντα, του κοινωνικού συνόλου.